

Ks. Bogdan Zbroja (PAT, Kraków)

Naczynia Bożego gniewu w Apokalipsie Janowej

W wielu tekstach *Księgi Objawienia św. Jana* można dostrzec stwierdzenie mówiące o Bożym gniewie¹. Autor natchniony posługuje się na określenie tego zjawiska dwoma greckimi terminami: ὁ θυμὸς, które oznacza napady i ataki gniewu², oraz ἡ ὀργή, mówiące o złości, uniesieniu i oburzeniu³.

Można by dokonywać analiz poszczególnych perykop, w których pojawiają się wyżej wymienione słowa, w niniejszym artykule skoncentrujemy jednak naszą uwagę na czymś innym. Spróbujemy przyjrzeć się *naczyniom* gniewu Boga. Obydwa terminy zapisane są w odniesieniu do Boga w kontekście jakiegoś przedmiotu, który posiada pewną pojemność – miarę. *Gniew* więc Boga jest różny – niejednakowy, uzależniony od czynników, które go wywołały. Postaramy się zgłębić znaczenie owych *naczyń*.

Analizując terminologię Bożego gniewu, odkrywamy trzy apokaliptyczne *naczynia*⁴: są nimi: kielich (τὸ ποτήριον); czasza (ἡ φιάλη) oraz tłocznia (ἡ ληνός). Dalsze nasze badania pójdą w kierunku analiz poszczególnych tekstów, zawierających wzmianki o tych *naczyniach* Bożego gniewu.

---

¹ Szerzej o Bożym gniewie – zob. *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Leon-Dufour, Poznań 1994, s. 288–289.

² Por. O. Jurewicz, *Słownik grecko-polski*, t. I, Warszawa 2000, s. 455.

³ Por. Z. Abramowiczówna, *Słownik grecko-polski*, t. III, Warszawa 1962, s. 116–117.

⁴ Autor zdaje sobie sprawę z pewnej niedoskonałości językowej niniejszego artykułu. Trudno bowiem mówić o naczyniu, które jest symbolicznym obrazem, zapisanym przez natchnionego Autora. Dla pogłębienia jednak myśli Apokalipsy odważył się na takie ujęcie tematu – przyp. Autora.

Kielich gniewu (τὸ ποτήριον)

Termin: τὸ ποτήριον oznacza: kubek lub kielich⁵. Z wymienionych tu naczyń zawiera stosunkowo najmniejszą pojemność. Dwa teksty Apokalipsy mówią o kielichu Bożego gniewu: Ap 14, 10 i Ap 16, 19. Pierwszy z nich traktuje o tych, którzy przyjmują na swą prawą rękę lub swoje czoło znamię Bestii (por. Ap 13, 16). Grecki tekst jest następujący:

Καὶ ἄλλος ἄγγελος τρίτος ἠκολούθησεν αὐτοῖς λέγων ἐν φωνῇ μεγάλη ἔϊ τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον ἀγγέλων ἁγίων καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν εἰς αἰῶνας αἰῶνων ἀναβαίνει, καὶ οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνούντες τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ (14, 9–11)⁶.

Autor natchniony wyraźnie ukazuje powody, dla których poszczególni ludzie – jednostki, będą pili *nierozcieńczone* wino zapalczywości gniewu Boga⁷. Otóż każdy, kto oddaje cześć Bestii (προσκυνεῖ τὸ θηρίον), a także ten, kto bierze jej znamię (χάραγμα) na swą rękę lub swoje czoło, będzie mieć udział w kielichu gniewu Boga. Św. Jan idzie jednak nieco dalej w swoich myślach, ukazując kolejne etapy kary Boga. Wrogowie zbawienia będą cierpieć męki w ogniu i siarce (ἐν πυρὶ καὶ θείῳ) wobec

---

⁵ Por. H. Balz, G. Schneider, *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, t. III, Stuttgart–Berlin–Köln–Mainz 1983, k. 339.

⁶ „A inny anioł, trzeci, przyszedł w ślad za nimi, mówiąc donośnym głosem: «Jeśli kto wielbi Bestię, i obraz jej, i bierze sobie jej znamię na czoło lub rękę, ten również będzie pić wino zapalczywości Boga przygotowane, nierozcieńczone, w kielichu Jego gniewu; i będzie katowany ogniem i siarką wobec świętych aniołów i wobec Baranka. A dym ich katuszy na wieki wieków się wznosi i nie mają spoczynku we dnie i w nocy czciciele Bestii i jej obrazu, i ten, kto bierze znamię jej imienia” (Ap 14, 9–11) – cytaty Biblii w języku polskim za *Biblią Ty-siąclecia*, Poznań–Warszawa ³1997 (skrót: BT).

⁷ „(...) terzo angelo annunzia il giudizio degli adoratori della bestia e grida che chi porta il segno della bestia berrà il vino dell'ira di Dio e sarà tormentato co fuoco e zolfo (Ap 14, 9–11). Al vino del furore della prostituzione di Babilonia risponde il vino del furore di Dio, dell'ira di Dio, che già nell'AT designa il giudizio sull'empietà e sull'idolatria (cf. Is 51, 17; Ger 25, 15–16). È quel vino drogato che dovrà essere sorbito fino alla feccia, secondo Sal 75, 9, e che viene versato puro, cioè senza aggiunta di acqua (Ap 14, 10)” – E. Bianchi, *L'Apocalisse di Giovanni. Commento esegetico-spirituale*, Magnano ³2000, s. 159.

aniołów i Baranka. By jeszcze wzmocnić przesłanie powyższego tekstu, *Wizjoner z Patmos* stwierdza, że owo potworne cierpienie nigdy nie będzie mieć końca (εἰς αἰῶνας αἰώνων)! I powtarza powód kary – kult Bestii oraz wzięcie znamienia jej imienia.

Drugi tekst Apokalipsy mówi o karze na Babilon:

καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη καὶ αἱ πόλεις τῶν ἔθνων ἔπεσαν. καὶ Βαβυλῶν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ δοῦναι αὐτῇ τὸ πῶ τῆριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ (Ap 16, 19)⁸.

Powyższe stwierdzenie rozjaśniają słowa zapisane w rozdziale siedemnastym (w. 4), gdzie jest mowa o kielichu, który trzyma w ręku Nie rządnicca – Babilon. Ów kielich pełen jest obrzydliwości i brudów jej nierządu. Za te wykroczenia otrzymuje kielich gniewu od Boga⁹. Wchodzimy więc w głębszą myśl teologiczną badanych słów. Już nie tylko oddawanie czci Bestii i wzięcie jej znamienia wywołuje karę i gniew Boga. Powodem zapalczywości Pana są także grzechy przeciwko czystości. Św. Jan posługuje się tu trzema słowami, precyzującymi jego myśl: *βδέλυγμα*, *ἀκάθαρτος* i *πορνεία*; najczęściej utożsamiane z grzechami przeciwko czystości.

W myśli biblijnej powodem gniewu Boga, który zobrazowany jest w Apokalipsie przez *kielich*, są grzechy człowieka przeciwko Niemu samemu, oraz przeciwko czystości. Każdy, kto pragnie uniknąć *kielicha gniewu Boga*, w myśl nauki *Objawienia* Janowego, powinien unikać bałwochwalstwa i nieczystości. Istotnym przesłaniem, związanym z obrazem kielicha, jest fakt, że św. Jan używa tu zawsze terminu: *οἶνος*, które oznacza wino. W pierwszym przypadku (Ap 14, 10 – *bałwochwalstwo*) owo wino jest nierozcieńczone, a więc wyrażające bezwzględny gniew. Drugi obraz (Ap 16, 19 – *nieczystość*) mówi już tylko o samym winie gniewu bez żadnego określenia szczegółowego.

W naszych rozważaniach idźmy dalej. Po przybliżeniu nauki Apokalipsy o *kielichu gniewu Boga* teraz przyjrzyjmy się tekstom, w których odnajdujemy inne *naczynie*: czaszę.

---

⁸ BT: „A wielkie miasto rozpadło się na trzy części i miasta pogan runęły. I wspomniał Bóg na Wielki Babilon, by mu dać kielich wina – gniewu zapalczywości swej” – Ap 16, 19.

⁹ Por. J. P. Prévost, *Apocalisse. Commento pastorale*, Milano 1997, s. 137.

Czasza gniewu (ἡ φιάλη)

Termin: ἡ φιάλη oznacza: czasę lub czarę ofiarniczą¹⁰. W porównaniu z kielichem czasza ma zdecydowanie większą objętość. Tekst *Objawienia* mówi o siedmiu aniołach, którzy mają wylać na ludzkość siedem czasz gniewu Boga. Zasięg czasz dotyka całej ludzkości; nie ma więc już mowy o indywidualnej karze, ale gniew Boga dotyka tu ogółu mieszkańców ziemi (οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς)¹¹. Pierwszy z tekstów zawiera następujące słowa:

καὶ ἓν ἐκ τῶν τεσσάρων ζῶων ἔδωκεν τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρῶσθαι γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων (Ap 15, 7)¹².

Jest tu mowa o przekazaniu przez jedną z czterech Istot, znajdujących się przed tronem Boga i Baranka, aniołom, siedmiu złotych czasz pełnych Bożego gniewu¹³. Po otrzymaniu ich aniołowie otrzymują nakaz wylania ich na ziemię:

Καὶ ἤκουσα μεγάλης φωνῆς ἐκ τοῦ ναοῦ λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις: ὑπάγετε καὶ ἐκχέετε τὰς ἑπτὰ φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν (Ap 16, 1)¹⁴.

Rozdział szesnasty *Objawienia* Janowego opowiada o wylewaniu kolejnych czasz gniewu na ziemię. Kara – plaga dotyka wszystkich żywiołów: ziemi, powietrza, ognia i wody. Z powodu tych plag ludzie bluźnią Bogu, „ale od czynów swoich się nie odwrócili (por. Ap 16, 11) – znamienne, że św. Jan stosuje tu termin: μετανοέω, który oznacza nawrócenie, poprawę, zmianę stylu życia¹⁵. Wymiar czasz gniewu jest więc

---

¹⁰ Por. W. Bauer, *Wörterbuch zum Neuen Testament*, Berlin–New York 1971, k. 1697.

¹¹ *Mieszkańcy ziemi*, w myśli Apokalipsy św. Jana, oznaczają wrogów zbawienia – przyp. Autora.

¹² BT: „I jedno z czterech Zwierząt podało siedmiu aniołom **siedem czasz złotych**, pełnych gniewu Boga żyjącego na wieki wieków” – Ap 15, 7.

¹³ Por. D. Viseur, *L'Apocalisse. Il suo simbolismo e la sua visione del mondo*, San Donato 2001, s. 186.

¹⁴ BT: „Potem posłyszałem donośny głos ze świątyni, mówiący do siedmiu aniołów: Idźcie, a wylejcie **siedem czasz gniewu Boga** na ziemię!” – Ap 16, 1.

¹⁵ „Le sette visioni delle coppe dell'ira mirano a far capire chiaramente che le dure proce fatte passare da Dio all'umanità costituiscono *un'ultima possibilità*,

pedagogiczny – kara winna przynieść poprawę życia mieszkańców ziemi. *Czasze gniewu Boga*, choć posiadają znaczenie negatywne, zawierają także i zachętę do nawrócenia tych, których dotyczą.

Teraz przejdźmy do ostatniego *naczynia*, które wymienia tekst Apokalipsy; jest nim *‘tłocznia’*

Tłocznia gniewu (ἡ ληνός)

Termin: ἡ ληνός oznacza przede wszystkim kadź do wyciskania winogron¹⁶. Posiada największą pojemność z prezentowanych tu *naczyń Bożego gniewu*¹⁷. Dodatkowym wzmocnieniem obrazu Apokalipsy jest deptanie – miażdżenie w celu wyciśnięcia życiowych soków.

Tekst *Objawienia* zapisany w rozdziale czternastym (Ap 14, 19) mówi w sposób następujący:

καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν καὶ ἐτρύγησεν τὴν ἄμπελον τῆς γῆς καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὸν μέγαν καὶ ἐπατήθη ἡ ληνός ἕξωθεν τῆς πόλεως καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων¹⁸.

Winnica – rozumiana tu jako *mieszkańcy ziemi* (οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς) – zostaje zżęta. Poszczególne *grona* owej winnicy wrzucono do tłoczni gniewu¹⁹. W wersecie następnym (20) precyzuje św. Jan obraz owej tłoczni – będzie ona wydeptana poza miastem i rozmiarami oraz głębią będzie wprost przerażać! Zasięg tej kary jest powszechny, to zna-

---

un'estrema offerta posta da lui in atto per dare al peccatore il tempo di convertirsi. Dio non vuole la morte del peccatore, bensì che si converta e viva. Dio tenta tutto, dà fondo a tutte le possibilità, pur agevolare all'uomo peccatore la via del ritorno” – A. Läpple, *L'Apocalisse. Un Libro vivo per il Cristiano di oggi*, Roma 1980, s. 182.

¹⁶ Por. Z. Abramowiczówna, dz. cyt., s. 30.

¹⁷ Trudno mówić o tłoczni jako o *naczyniu gniewu Boga*. W porządku jednak myśli niniejszego opracowania, nie mając lepszego określenia na „przedmiot”, w którym wyraża się gniew Pana, zakwalifikowano tłocznię do prezentowanych *naczyń* – przyp. Autora.

¹⁸ BT: „I rzucił anioł swój sierp na ziemię, i obrał z gron winorośl ziemi, i wrzucił je do **tłoczni Bożego gniewu** – ogromnej. I wydeptano tłocznię poza miastem, a z tłoczni krew wytrysnęła aż po wędzidła koni, na tysiąc i sześćset stadiów” – Ap 14, 19.

¹⁹ Por. X. P. Ibarrondo, *Apocalisse*, Roma 2001, s. 190.

czy, że nikt z wrogów Boga i zbawienia jej nie uniknie. Autor natchniony wyraźnie stosuje tu zabieg hiperboliczny w celu przestrogi grzeszących.

Dopowiedzeniem do powyższego tekstu jest zdanie zapisane w rozdziale dziewiętnastym (Ap 19, 15):

καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη, καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾶ, καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος²⁰,

gdzie jest mowa o Tym, kto będzie wyciskał (wydeptywał) tłocznię gniewu Boga. Jest nim *Król królów i Pan panów* – Ap 19, 16.

Połączywszy obydwie szczegóły z obrazu tłoczni, możemy stwierdzić, że tłocznia będzie poza miastem²¹ oraz, że Pan będzie Tym, Który sprawia ból wrogom zbawienia. Skoro największym istniejącym Dobrem jest Bóg, z Którym będą żyli przez wieki zbawieni w Nowym Jeruzalem, to największą tragedią i bólem będzie odrzucenie od Boga. Ludzie pozabawieni Boga – wyrzuceni z Jego otoczenia (ἐξῴθην τῆς πόλεως) – przeżywać będą najbardziej koszmarny ból i cierpienie, którego obrazem jest scena miażdżenia w tłoczni Bożego gniewu.

Podsumowanie

Po prezentacji powyższych obrazów apokaliptycznych trzeba zebrać analizy w pewną syntezę. Najpierw należy stwierdzić, że w każdym z powyższych przypadków odbiorcy gniewu, otrzymanego w poszczególnym *naczyniu*, nie chcą ich przyjąć – buntują się przeciw gniewowi Boga. Sami jednak są jego powodem, ponieważ dopuszczają się uczynków, za które Bóg wymierza karę. Mimo niechęci zmuszeni są do przyjęcia sprawiedliwych cierpień.

W obrazie *kielicha gniewu* prezentuje św. Jan karę indywidualną wymierzoną tym, którzy odrzucają Boga i grzeszą przeciwko godności człowieka. W przesłaniach, które wymieniają czasy, Autor natchniony poucza o karze na ludzi wrogich zbawieniu. Cierpienie dotknie każdego, kto nie przestrzega słów Boga – znamienne jest to, że *plagi gniewu* niszc-

---

²⁰ BT: „A z Jego ust wychodzi ostry miecz, by nim uderzyć narody: On paść je będzie różgą żelazną i On wyciska **tłocznię** wina zapalczego gniewu Wszchemogącego Boga” – Ap 19, 15.

²¹ Por. E. Lupieri, *L'Apocalisse di Giovanni*, Udine 1999, s. 232.

czą wszystkie żywioły świata. Największym dramatem człowieka i zarazem najboleśniejszym obrazem gniewu jest tłocznia, w której św. Jan ukazuje potępienie – wieczne pozbawienie największego szczęścia i dobra, jakim jest Bóg. Naczynia gniewu ukazują zarówno aspekt indywidualny jak i zbiorowy kary, jako też doczesny (pedagogiczny) i wieczny (eschatologiczny).

Myśl teologiczna traktująca o gniewie Boga stała się nam nieco bliższa. Dostrzegamy prawdę, że Bogu zależy na zbawieniu człowieka, skoro zsyła karę na złych, do końca dając im szansę nawrócenia. Tych jednak, którzy z niej nie skorzystają, czeka potworna kara – wieczne odrzucenie (εις αιῶνας αιῶνων).

Les outils de la colère de Dieu dans L'Apocalypse

Résumé

En explorant les textes de L'Apocalypse nous apercevons des images secrètes par lesquelles Saint Jean nous parle de la colère de Dieu. Cet apôtre nous indique visiblement trois outils qui expérimentent la colère de Dieu. On y trouve deux sortes de coupes (différentes par sa grandeur), et un pressoir. La différence de l'intensité de la colère de Dieu ne se reporte pas seulement à la contenance de ces outils mais aussi à la pensée théologique laquelle ils représentent. La grande colère touche avant – tout ceux – ci qui font de grand mal. Le texte de L'Apocalypse abordé ci – dessus nous assure du traitement individuel des malfaiteurs. L'article approche la compréhension de l'enseignement difficile de la peine divine.